

TURKIJE Exposities geven beeld van eeuwenoude handelsrelatie met Nederland - Beeld van een omvangrijk rijk; De Gouden Eeuw was niet alleen de glorie tijd van de Verenigde Oostindische Compagnie met de handel op het Verre Oosten. Een expositie in het Amsterdam Museum belicht onze handelsrelatie met het vroegere Ottomaanse Rijk, verre 'voorganger' van Turkije.

De Stentor

19 April 2012

Copyright 2012. Wegener Nieuwsmedia BV. All Rights Reserved.

door Vera Ros

Ruim vijf miljoen vierkante kilometer besloeg het Ottomaanse rijk in zijn hoogtijdagen; het huidige Turkije past er ruim zes keer in. De jonge Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was een geprivilegieerde handelspartner van dat immense rijk, zoals het Amsterdam Museum laat zien in een expositie ter gelegenheid van vierhonderd jaar Turks-Nederlandse betrekkingen.

Wie zaken deed met de Hollanders met hun uitgebreide handelsnetwerk kreeg toegang tot producten uit de hele wereld: van specerijen en graan tot porselein en zilver. De Hollanders kochten op hun beurt gretig zijde, wol, gedroogde vruchten en tapijten in de 'Levant', het gebied ten oosten van de Middellandse Zee.

Het zenuwcentrum van die bedrijvigheid bevond zich in het 'stadspaleis' op de Dam: de kamer van de Directie der Levantse Handel en Navigatie in de Middellandse Zee, opnieuw ingericht in het Amsterdam Museum. Net als toen word je meteen ondergedompeld in oriëntaalse sferen. De muren waren behangen met landkaarten en exotische schilderijen van de Levant, om te imponeren en investeerders warm te maken. Bijzonder is een serie van 32 kostuumschilderijen van de Vlaamse kunstenaar Jean-Baptiste Vanmour, een geschenk van ambassadeur Cornelis Calkoen. Deze geeft een goed beeld van het hofleven en de lappendeken van culturen en volkeren die het Ottomaanse rijk was.

We zien zowel Sultan Ahmed III en zijn hoffunctionarissen als een Griekse geestelijke, een joodse geldwisselaar, een Albanese herder en mannen en vrouwen in diverse klederdrachten. Slechts één schilderij (van een moefti) raakte zoek. Vol kleur en detail zijn ook schilderijen van ontvangsten aan het hof, handelssteden als Ankara, centrum van de beroemde angorawol, en Smyrna (Izmir), dat 25 Hollandse handelshuizen telde.

De reis naar de Levant duurde vier maanden en was een riskante onderneming. Schepen vielen soms ten prooi aan de beruchte Barbarijse zeerovers, die de bemanningen als slaven verkochten. Daarom werd in 1625 de Directie opgericht om de handelsvloot te beschermen en te bewapenen en handelscontacten te bevorderen. De Directie onderhandelde ook over losgeld, hief belastingen en regelde transacties. Ze had een flinke vinger in de pap bij benoemingen van ambassadeurs en consuls van de Republiek en betaalde zelfs mee aan hun salarissen.

De Fransen en Engelsen maakten in de achttiende eeuw een einde aan de Hollandse handelsmacht. De Directiekamer werd ontruimd toen Lodewijk Napoleon zijn intrek nam in het paleis en de Directie werd in 1826 opgeheven. De kunstwerken zijn tegenwoordig bezit van het Rijksmuseum Amsterdam. Ook documenten en brievenkasten bleven bewaard.

De 'kamer' geeft een interessant inkijkje in een minder bekend hoofdstuk uit de Gouden Eeuw, waarvan de VOC vaak het beeld domineert. Het zou geen gek idee zijn om deze vast onderdeel te maken van het museum.

Je zou ook meer willen weten over de mensen achter die geschiedenis. Hoe leefden ze daar, hoe waren de contacten met de lokale bevolking en waarom bleven sommigen, zoals Vanmour, er hangen? Misschien vanwege dezelfde fascinatie met de Levant als de Nederlanders die in hun voetspoor naar het moderne Turkije trokken of er zijn opgegroeid.

Geert Snoeijer fotografeerde deze Nederlandse Turken, onder wie de nazaat van een Levant-consul, voor een tweede tentoonstelling rond het herdenkingsjaar. In de winter, bij sombere wolkenluchten: een Hollands tintje aan dit leven op het kruispunt tussen oost en west.

Modern-oriëntaals zijn daarentegen de ontwerpen van het Turkse designerslabel Dice Kayek. De tulp, de koepels van de Hagia Sophia, de juwelen uit het Topkapi-paleis maar ook de architectuur van booming Turkije leverden inspiratie voor de elegante japonnen op een derde expositie. De lijnen en stoffen hebben waarschijnlijk dezelfde aantrekkingskracht als die de Levant ooit uitoefende op die kooplieden uit het noorden.

'De Kamer van de Levantse handel. Hollandse kooplieden en Ottomaanse sultans in het Amsterdam Museum' t/m 26/8.

'Nederlandse pioniers in Turkije' t/m 26/8.

'Istanbul Contrast' modetentoonstelling t/m 17/6.

In: Amsterdam Museum, dagelijks 10-17 uur